

глибоко внутрішнє – ліричний герой любить пілігримську душу жінки. Третя строфа викликає почуття втрати любові, яка поступово зникла і врешті сховала «Своє лице у наповні зірок».

Поезія «Друге пришествя» [2, с. 123] вважається однією із найбільш відомих, важких і незрозумілих. Написана 1919 року після Першої світової війни, вона попереджає про апокаліпсис або друге пришествя. Символіка та образність вірша насичена, з кожним рядком відбувається нагнітання атмосфери безладу у світі, панування зла і смерті: «Запанував у всьому світі безлад; Потік кривавий вільно плететься скрізь». Далі постає образ пустелі, а в ній сфінкс – «...десь в пісках пустелі Подоба – напівлев, напівлюдина...». Саме в цій поезії доволі чітко простежується захоплення В. Б. Ёйтса окультизмом, містикою, а також популярного у декадентській поезії мотиву древніх цивілізацій.

Наскрізний образ усіх поезій збірки «Троянда» – це образ Троянди, яка цвіте на Дереві Життя та втілює Душу Світу і Вчну Красу (інші аспекти Троянди – це Ірландія та Мод Гонн, «нетлінне кохання» В. Б. Ёйтса). Знайомство поета із Мод Гонн – жінкою, в яку поет був закоханий протягом багатьох років, – на символічному рівні означає входження Троянди в земний світ. Поезія «Скорбота кохання» [2, с. 48], що входить до вищезазначеної збірки, за обсягом невелика, але насичена образами, центральними для всієї збірки. Символічні елементи незалюдненої, незайманої природи – горобців, спів листя, повний місяць та зоряне небо – приховують плач землі, яка у даному випадку символізує світ людини [6, с. 318]. Як зазначає Н. Ференс, поява Троянди – сутності безсмертної та жіночної (саме тому йдеться про уста не лише «скорботні», але й «червоні») – влітає плач людства у хор голосів світу, надає людському стражданню вищого сенсу – сенсу краси. [6, с. 318]. Сам поет пише про Троянду так: «Якість, символізована Трояндою, відрізняється від Інтелектуальної Краси Шеллі й Спенсера тим, що я уявив її стражданою разом з людиною, а не як таку, що за нею йдуть і бачать її здаля» [1; с.24].

У пізнішому варіанті цієї ж поезії образ Троянди переходить на другий план, більшої уваги набуває зустріч із Мод Гонн. Сама ж Мод у поезіях асоціюється із Єленою Троянською. Ідея Вічної Краси вже менше важить для В. Б. Ёйтса, ніж у ранній період творчості, він ставиться до колишніх своїх пошуків не без втомленої іронії. Цю втому і відбиває поява нового варіанту вірша. Версія 1925 року – це своєрідний автопереклад: В. Б. Ёйтса перелицьовує твір себе-молодшого на мову себе-старшого. [6, с. 318].

Отже, творчість В. Б. Ёйтса наповнена різноманітністю образів та символів. Автора ніколи не приваблювала пафосність, емоційна надмірність, він прагнув рівного, спокійного голосу. Однак при тому його вірші зберігають глибоку внутрішню напругу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ёйтс В.Б. Вибрані твори: Поезії, поеми та драми / В. Б. Ёйтс. – К., 2004. – 640 с.
2. Ёйтс В.Б. Лірика: Пер. з англ. / Упоряд. О.М.Мокровольський; Авт. передм. та приміт. С.Д. Павличко. – К.: Дніпро, 1990. – 214 с.
3. Павличко С., Вільям Батлер Ёйтс // У кн. Ёйтс, Вільям Батлер. Лірика: Пер. з англ./ Упоряд. О.М.Мокровольський; Авт. передм. та приміт. С.Д. Павличко. – К.: Дніпро, 1990. – 214 с.
4. Фатеева Н.А. Идиостиль (индивидуальный стиль) [Електронний ресурс] / Н. А. Фатеева. – Режим доступу: [http://www.krugosvet.ru/ enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/IDIOSTIL_INDIVIDUALNI_STIL.html?page=0,0](http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/IDIOSTIL_INDIVIDUALNI_STIL.html?page=0,0)
5. Ференс Н. Ёйтс український та російський: поетичні інтерпретації [Електронний ресурс] / Н. Ференс // Мовні і концептуальні картини світу . – 2013. – Вип. 46, Ч. 4. – С. 171-181. – Режим доступу: Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.
6. Ференс Н. Метатропи і поетичний переклад ("The Sorrow of Love" В. Б. Ёйтса у перекладах О. Мокровольського та О. Зуєвського) [Електронний ресурс] / Н. Ференс // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 2. – С. 316-323. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mikks_2013_2_38.pdf

Лоза Л.

Науковий керівник – доц. Кучма Н. З.

РЕЦЕПЦІЯ РОМАНУ Г. СЕНКЕВИЧА «ВОГНЕМ І МЕЧЕМ» В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ МІЖВОЄННІЙ ПЕРІОДИЦІ

Дискусії навколо історичного роману Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем», які протягом кількох десятиліть після його появи розгоралися у колах польських й українських критиків, письменників, літературознавців та істориків стосувалися більше українського боку, оскільки у Польщі оцінки роману Сенкевича усталені ще, власне, з часів міжвоєнного періоду. Саме польсько-українські взаємини у романі Генрика Сенкевича стали об'єктом найзапекліших суперечок, хоча у його трилогії описано також і боротьбу поляків зі шведами, татарами та московитами.

Роман «Вогнем і мечем» викликав значний інтерес в українського читача власне тому, що «історичним підґрунтям» та сюжетним ядром для розвитку любовної інтриги були події в Україні 1647 – 1651 років — визвольна війна Богдана Хмельницького, — яку в польській історіографії звикли називати «козацькими війнами».

Свою думку щодо роману висловлювали такі визначні українські постаті як Володимир Антонович, Степан Томашівський, В'ячеслав Липинський та ін.

У статті «Ще про одного з героїв Генрика Сенкевича», опублікованій на сторінках часопису «Новий час» 1 вересня 1935 року та згодом у часописі «Свобода» за 26 вересня 1935 року, М. Книжник

(припускаємо, що під таким псевдонімом писав український і російський філолог, критик, бібліограф Пономарьов Степан Іванович) [7, с. 203], передає рецепцію українських й польських літературознавців, науковців, істориків тодішнього часу. Критик здебільшого вказує на хибне змалювання таких історичних осіб, як Богдан Хмельницький, Ярема Вишневецький, Іван Богун та інших [9, с. 6].

Вагомим в літературних колах відгуком щодо роману «Вогнем і мечем» з боку України була стаття В. Антоновича «Польско-русские отношения XVII в. в современной польской призме (По поводу повести Г. Сенкевича «Огнем и мечем»)», надрукована в «Киевской старине» у травні 1885 р. В цій публікації аналізуються через зміст роману не лише історичний процес та польсько-українські стосунки середини XVII ст., але й польська ідеологія та погляди на ці стосунки в XIX ст. Відповідно до тодішніх норм літературної етики, В. Антонович надіслав відбиток своєї рецензії Генрику Сенкевичу з промовистим автографом: «Ucraina cum donis remittit ciconiam Polonis» (Україна з подарунком повертає Польщі її лелеку. —лат.), що був перефразом з поширеної тоді байки про польського лелеку, який навесні повертав з Індії до рідного краю [4, с. 37]. Пізніше С. Томашівський зауважував: «Отся стаття Антоновича писана з незвичайною тонкістю гадки, гумором та грацією, а при тім глибоко наукова, повна чистого, вселюдського, гуманного чуття — се перлина в історії нашої критики, що робить честь не самому тільки її авторови...» [8, с. 131].

З перших рядків В. Антонович стверджував, що Г. Сенкевич «намагається висвітлити побутові риси суспільства як польського, так і южнорусского в XVII столітті, тим більше, що в цьому відношенні автор не обмежується об'єктивним відтворенням минулого, але висловлює безпосередньо і свою суб'єктивну думку — ідеалізує одні принципи, засуджує інші, накладає абсолютно довільно темні фарби на одні особи, прагнення і суспільні групи і непомірно ніжно, а іноді і вкрай пристрасно висвітлює інші» [3, с. 118].

Також значне місце відведено вказівкам на неточності історичного, мовного чи етнографічного характеру. У більшості своїх зауважень автор мав рацію, та все ж В. Антоновича більше цікавили не неточності історичних фактів, а тенденційність їх висвітлення.

Приводом до написання статті були не лише антиукраїнські настрої в польському суспільстві. Історик у завуальованій формі полемізував з опонентами в Україні, насамперед, з Пантелеймоном Кулішем, щодо історії українського козацтва.

На думку П. Куліша, українське козацтво відіграло швидше регресивну, ніж прогресивну роль в історії, тому що воно зовсім не відповідало європейському шляху розвитку. Саме польська держава, на його думку, повела український народ шляхом цивілізації [2].

Володимир Антонович у статті про роман Г. Сенкевича «Вогнем і мечем» головним чином виступив проти ідеї цивілізаторської місії Польської держави. Він різко критикував погляди Куліша, і вважав, що роман «Вогнем і мечем» — це заклик до всіх примиритися з існуючими державними структурами [3, с. 44].

Резонанс у польському літературному й науковому середовищі викликав виступ знаного історика, доцента Львівського університету, доктора Ольгерда Гурки, який у своїх оцінках пішов далі українських вчених та не одноразово висловлював думку на шпальтах таких часописів як «Новий час» та «Пйон», які виходили у Львові впродовж 1924-1939рр.

Після публікації в 1934 році книги Ольгерда Гурки «Вогнем і мечем» та історична дійсність» («Ogniem i mieczem» a rzeczywistosc historyczna»), суперечки розгорілися з новою силою. Зі слів науковця, талант Генрика Сенкевича залишив глибокі сліди у свідомості читачів, і є «засобом для зміцнення сердець» [5]. Критик вважав, що відповідальність за неможливість відтворення історичних подій в усій правдивості лежить на тодішній польській історіографії, і що чи не єдиним історичним джерелом для письменника були роботи Л. Кубала. На думку О. Гурки, Генрик Сенкевич талановито відтворив тільки те, що йому «підсунув» у своїх працях Л. Кубали. Хоча ми знаємо, що письменник працював і з іншими історичними працями та джерелами [1, с. 371-403].

У статті М. Книжника також представлена і позиція Зиґмунда Лясоцького, котрий підійшов до аналізу роману з боку історичної правдивості. На основі історичних джерел і документів дослідник представив біографію Скшетуського. «Автор доказує що цей Скшетуський, який переніс зі Збаража листи до королівського табору, не називався Іван, як у Сенкевича, але Микола. Він був підчас облоги Збаража «товаришем» панцирної, або як її іще звали, козацької «хоругви» ротмістра Марка Гдешинського — і мабуть на тій основі нунцій уважав його за козака, а тим самим і українця» [9, с. 6].

З. Лясоцький навів досить переконливі біографічні аргументи на користь того, що «збаразький герой» Микола був польським шляхтичем, родом із Рожнова в Познанському повіті, сином власника однієї з частин того села. І будучи поляком він помандрував на Україну, щоб тут «шукати доброї служби», а «козаком Скшетуського робили не українські вчені, а зойно професор Гурка» [9, с. 6].

М. Книжник констатував, що навіть, якщо «п. Лясоцькому мабуть удалося виказати, що герой повісті Сенкевича не був українцем. Та з другого боку його праця дає дальші докази на те, що автор трилогії ідеалізував надмірно постаті, що ніяк на те не заслуговували, не жаліючи чорних красок для тих осіб, що йому були несимпатичні. В закінченні своєї брошури заповідає Лясоцький, що незадовго займеться Яремою Вишневецьким. Побачимо, чи цей другий чільний геро Сенкевичевої повісті так само добре на тім вийде, як Скшетуський. <...> З українського боку найважливішим був закид тенденційности у змалюванні історичних осіб; а цього заміту праця Лясоцького ніяк не опрокидує, а радше потверджує». [9, с. 6].

В 1960-тих роках польський літературознавець Казімеж Вика запропонував чітко розмежовувати три поняття: процес творення роману — твір як замкнуту структуру — і його долю, а саме те, як його сприймають у контексті певних ідеологічних, політичних, національних протистоянь. Саме про останній аспект переважно вели мову з приводу роману Сенкевича з боку українців, намагаючись перекреслити непересічні для поляків два інші аспекти, які вводять цей роман до ряду найвизначніших для польської літератури творів [6].

Усі сходилися в тому, що Генрик Сенкевич не зумів відтворити дійсної історичної картини причин і ходу українсько-польської війни 1648–1654 рр., але вони високо поцінували художню вартість роману «Вогнем і мечем».

Із суджень та поглядів рецензентів випливає висновок, що роман «Вогнем і мечем» страждав упередженістю щодо зображення українців, але художня майстерність та емоційність твору компенсувала історичні неточності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bujnicki Tadeusz. Sienkiewicz w polskiej świadomości historycznej i potocznej // <http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/14/bujnicki.html>
2. <http://100v.com.ua/uk/Panteleymon-Kulish-person>
3. Антонович В. Польско-русские отношения в современной польской призме (По поводу повести Г.Сенкевича «Огнем и мечем») // Антонович В. Моя словідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. – К., 1995. – 814 с.
4. Антонович В., Твори, том I. – Київ: Всеукраїнська Академія Наук, 1932. – 310 с.
5. Польсько-українські війни XVII ст. очима Генрика Сенкевича/ І. Сюдюков//День. – 2010. – 17–18 верес. // <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayina-incognita/plyami-na-sonci>
6. Микола Васюк /Світло і тіні Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем»: антиукраїнський роман чи твір для «зміцнення серцець»? // <http://incognita.day.kiev.ua/svitlo-i-tini-genrika-senkevicha.html>
7. Олексій Іванович Дей/ Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). – Київ : Наукова думка. – 1969 . – 559 с.
8. Томашівський С. Володимир Антонович // ЛНВ. – 1906. – Кн. 3. – 465 с.
9. Ще про одного з героїв Генрика Сенкевича//Новий час. – 1935. – за 1 вер. – 22 с.

Лахманюк А.

Науковий керівник – доц. Папуша І. В

ПОЕТИКА ЕМОЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ЕТЮДІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО «НЕВІДОМИЙ»

Михайло Коцюбинський – один з небагатьох письменників, котрий за допомогою імпресіоністичних вражень та тонкої чутливості до світла, кольору і звуків, зображає психічний стан своїх героїв. Людська психіка не завжди здатна сприймати зовнішні явища цілісно, частіше це відбувається спонтанно та фрагментарно. Подібна розповідь нерідко будується у формі «потoku свідомості». До таких творів належить етюд «Невідомий», в якому нас цікавитиме поетика емоційної невизначеності. Це і буде метою статті.

Своє бачення «Невідомого» запропонували чимало авторів: Олександра Черненко («Михайло Коцюбинський – імпресіоніст: образ людини в творчості письменника»), Петро Хропко («Михайло Коцюбинський. У жанрі соціально-психологічної новели»), Аліса Меншій («Топос тюрми у творчості М. Коцюбинського та Г. Косинки»), Ольга Єрохіна («Невідомий» М. Коцюбинського та «Губернатор» Л. Андрєєва як зразки психологічних творів про революцію»).

Монографія О. Черненко фокусує увагу на враженнях: «Тканина вражень в етюдi «Невідомий» є переплетена нитками різних площин свідомості. Знаходимо там спомини з пережитих подій, включно з думками про свою нову ситуацію, уявні враження візійного характеру про свою майбутню екекуцію, разом з розумінням конфлікту між суперечними настановами своєї власної свідомості. Всі ці враження від власної душі впливають одні з одних та спонукають появу все нових, часом хаотичних і несподіваних для самого протагоніста, і творять разом образ безперервної активності людської психіки.» [10, с. 70-71]. Петро Хропко вважає твір «схвилюваною піснею про мужність революціонера, що виконав свій священний обов'язок, помстившись карателєві, за яким «курились села», «стікали кров'ю» замучені люди» [9, с. 245]. Аліса Меншій на прикладі етюдi досліджує «ворожий сутності людини топос в'язниці» [7, с. 5]. Ольга Єрохіна, як і Олександра Черненко, акцентує увагу на внутрішньому стані персонажа: «Етюд М. Коцюбинського «Невідомий» (1907) – це також живопис внутрішніх суперечок головного безіменного героя: відчуттів вбивці, думок творчого мрійника та вражень пересічної людини з її повсякденними потребами» [2].

Як уже згадувалось, Михайло Коцюбинський будує етюд у формі потоку свідомості. «Замкнувши героя в чотири стіни, письменник вдається до майже «мікроскопічного» дослідження його душевних порухів» [3, с. 289]. Увага фокусується на враженнях, емоційних відчуттях, ретроспекціях та уявленнях. «Письменник культивує такий художній принцип, як перехід від знаковості сюжету до знаковості мікрообразу: замість усезнаючої постаті автора та впевненого авторського голосу домінує слово та суб'єктивне бачення персонажа» [2]. Композиційно твір «зітканий з моментальних внутрішніх вражень від стану душі невідомого героя» [10, с. 70].

Розповідач етюдi «Невідомий» першою ж фразою («До чого? І звідки бажання?») викликає в читача відчуття невизначеності. Незрозуміло, що мається на увазі під цими двома запитаннями. Проте тема життя і смерті, боротьба між цими вічними категоріями, що трактується далі, представляє нам розв'язку: «Життя лишилось за сими мурами, а тут, серед сірих холодних стін, замкнулась зо мною смерть. Я не боюсь її. Я кликав її на праве діло, і вона прийшла. Узяла жертву, а потому, як вдячний пес, прибилась до моїх ніг... Тепер вона зо мною. Що ж, дивись там з чорних кутків на мою тінь, чигає на мене кривавим оком... Се тобі нагорода» [4, с. 352]. Тобто, ми дізнаємося, що герой прирік себе на смерть («...прибилась